

Smaastykker.

6.

**Var Poul Ancker Leder af den bornholmske Opstand i 1658,
og kan man nægte Jens Koefoed Adkomsten til at kaldes
Bornholms Befrier?**

Af Gerhard L. Grove.

Læge Zahrtmann har i sin Artikel om Svenskerne paa Bornholm 1658 ovenfor S. 129 ff., i Tilslutning til en tidligere Afhandling i 6. R., 5. B., S. 223 ff., lagt megen Vægt paa at betegne Præsten Poul Ancker¹⁾ „endog aktivt i Handling som passivt [!] i Raad“ som den egentlige og eneste Leder af Opstanden i 1658, medens han samtidigt søger at svække den gamle Tradition, der tillagde Jens Pedersen Koefoed det endnu paa hans Fødeø gængse Navn af „Bornholms Befrier“. Det er aabenbart Hr. Z.s Mening, at disse to Personer nu i den almindelige Bevidsthed burde bytte Rolle og Poul Ancker indtage den Hædersplads, som Jens Koefoed altfor længe med Urette har indtaget.

Men naar Hr. Z. i 6. R. 5 B. S. 239 endog udtaler, at han mener i det foregaaende (af ham anførte) at have givet et fuldgyldigt Bevis for, at ene Poul Anker ejer Æren for at have ledet Opstanden aktivt i Handling som passivt i Raad²⁾ o. s. v., saa synes det at

¹⁾ Ancker staver selv sit Navn som anført paa den bornholmske Gejstligheds Bekræftelse af 19. Jan. 1659 paa Bornholms Overdragelse til Kongen (i Rigsarkivet).

²⁾ Saavel her som i det følgende ere Fremhævelserne af mig.

være paa Tide at paavise, at saa vidt er Hr. Z. langtfranaaet.

Ganske vist nævnes Præsten Ancker som en af Hovedmændene for Opstanden, men ingen af Kilderne tilskriver ham alene Æren for Ledelsen. Og at man ej heller med nogensomhelst Sikkerhed indirekte af de ny Kilder, som Hr. Z. anfører til Stotte for sin Anskuelse, kan slutte sig dertil, skal jeg søge i det følgende at dokumentere.

Hr. Z. søger sit Hovedargument i en kort Beretning af Landsdommer Peder Olsen, som jeg for dens Vigtigheds Skyld skal tillade mig at gentage in extenso efter Hr. Z.'s egen Gengivelse i G. R. 5. B. S. 224.

Isus. * * *

Disse efferschrefne Borringholmske haffuer (nest Gud) værit [? de] fornemste til samme Lands Erobring at Vinde till hans Konngl. Maytt i Dannemarck.

Hasle.

1. Her Poffuell Ancker Sougnepræst til Rydskier och Hasle Sougner haffuer Værit baade i Raad och daad till all denne hans Konngl. Maytt^s tienniste med Toeg, Vagt, Reystning, och endnu besoger Land Vagterne.
2. Jens Kofoed Pederssonn.
3. Niels Gomlose, Byefougit.
4. Riigens Hoffmesters Thienner.
5. Jens Laursson, Ridefougett.
6. Aage Svendssonn.
7. Claus Nielsonn.
8. Erland Olluffsonn.
9. Hans Mathisonn tienner Riigens Hoffmester.

Ronne.

10. Borgemester Claus Kam.
11. Hans Christensonn.
12. Villum Clausson. NB. hand skod printzenskiold.
13. Skipper Hans Laursson.
14. Skipper Jens Jenson.
15. Anders Staaeke.
16. Morthen Morthenssonn.
17. Olluff Anderssonn.
18. Madz Kofoed Pedersonn.
19. Mogens Thiidemand.

20. Hans Kofoed Oelsson, frjmand.

21. Claus Kofoed Olsson.

Haffnie den 29. Decemb. Ano 1658.

Peder Oells.

mpria.

[Udskrift med en anden Haand.]

Borringholm, nogle som fik Benaadinger for deris beviste
tjenist och troeskab.

Exped. 29. 10 b.

Efter at have citeret denne Fortegnelse over de 21 (22) Bornholmere, der havde været de fornemste til Landets Erobring, siger Hr. Z.: „Forrest staar Præsten Povl Hansen Anker som Opstandens eneste Leder. Først i det følgende Aarhundrede er hans Navn traadt i Skyggen for Navnet paa en af hans Fæller Jens Pedersen Kofoed, men med Urette. Den foreliggende Fortegnelse slaaer uimodsigelig fast, at Povl Anker var Bornholmernes Leder i Opstanden 1658, hvilken han planlagde, og i hvilken han deltog fra først til sidst, virksom i Raad og Daad fremfor alle sine Fæller“.

Dette turde dog være vel meget at lægge ind i denne Fortegnelse.

Vel sandt. Det, at Ancker nævnes først, kan være et Tegn paa, at han er Hovedet for Opstanden, men behøver det i og for sig at betyde dette?

Nej! De 21 Personer ere aabenbart ikke nummererede efter deres Meriter. Først nævnes Hasleboerne under deres Bynavn, saa Rønneboerne under deres. Det skulde da være mærkeligt, om alle 9 Hasleboere havde udmærket sig mere end nogen af de 12 Rønneboere; og ligesom der i Spidsen for disse ret naturligt nævnes deres Borgmester, om han end ikke synes at have spillet nogen særlig fremtrædende Rolle i Opstanden, saaledes er intet naturligere end, at Poul Ancker nævnes først af Hasleboerne, blot fordi han som deres Sognepræst var den fornemste blandt dem, saa meget mere iøvrigt, som Fortegnelsen er skreven af Borgmesteren i den samme By, hvori Ancker var Sognepræst. Men at Ancker just, ja endog „uimodsigeligt“ var Lederen, det kan ikke udledes alene

af, at han nævnes først, saasnt dette kan have en anden rimelig Grund. Fremdeles kan man endnu mindre heraf slutte, at Nr. 1 var eneste Leder. Der kan jo godt have været flere Ledere, f. Eks. ogsaa Nr. 2, Jens Koefoed.

Langt vigtigere end Nummeret er naturligvis de Udtryk, der bruges om Præsten Anckers Virksomhed, thi netop herom siges der jo noget. Staar der, at han har været Lederen? Ingenlunde.

Der staar, at han „haffuer været baade i Raad och daad till ¹⁾ all denne hans konngl. May^{ts} tienniste med Toeg, Vagt, Reystning“, men der staar ikke noget om, at han var med i Overfaldet paa Printzenskøld, der dog var det afgørende for Øens Befrielse (hvad han netop ikke var), ej heller om, at han var Deltager „fremfor alle sine Fæller“ i det nævnte Virksomhedsomraade, end sige at han var eneste Leder af Opstanden. Naar det derimod endvidere udtrykkelig bemærkes, at han „endnu flittig besøger Land Vagterne“, tyder det snarere paa, at hans Daad just ikke var stor uden netop i Betragtning af, at han var en gejstlig Mand. Og til hans Raad kender heller ikke Z. noget nærmere.

Vel kunde een Ting maaske tale i Hr. Z.'s Favør ved denne Fortegnelse, nemlig at P. Olsen spenderer saa megen Omtale paa Ancker fremfor paa de andre, men det kan jo simpelt hen ligge i, at han har fundet det for vidtløftigt at skrive noget om hver af de 21 og derfor er stoppet op ved Nr. 1; om Nr. 2, Kofoed, havde der da sikkert nok været et og andet at skrive, jvf. det følgende. Hovedvægten maa dog lægges paa Ordene selv og ikke paa deres relative Mængde, og uden anden Støtte maa man vogte sig for at lægge noget i dem, der strider mod den almindelige Opfattelse.

At Hr. Z. under alle Omstændigheder ikke har Ret til at paastaa, at denne Fortegnelse skulde have slaaet fast, at Povl Ancker var Bornholmernes Leder, er imidlertid klart. Og endnu mindre kan dette fremgaa af den anden omtrent sam-

---

¹⁾ „værit till“ er antagelig = været med til.

tidige Optegnelse angaaende Opstanden, som Hr. Z. anfører i 6 R. 5 B. S. 227. Thi her nævnes Ancker end ikke. Og hermed ere de af Hr. Z. fremførte hidtil ukendte samtidige Kilder udtømte. Naar af alle andre samtidige Kilder vistnok alene den koefoedske Relation nævner ham, er det som Z. selv siger, kun i „intetsigende Sætninger“. De fleste skænke ham ikke et Ord ved deres Omtale af Opstanden, saaledes hverken „Bornholms Krønike“ eller de svenske Øjenvidner, der dog høre til de vidtløftigste, hvorom siden nærmere.

Imidlertid er der et andet Moment, hvori Hr. Z. synes at søge et Fortrin for Ancker fremfor Jens Kofoed. Han omtaler nemlig i 6. R. 5. B. S. 225 f. nogle forskellige Benaadninger for Hoved-Deltagerne i Sammensværgelsen. Jeg skal her holde mig til de samme, Z. nævner, skønt der er flere, som siden skal berøres, idet jeg opstiller dem skematisk efter den Orden og med de Numre, hvori Personerne nævnes i Peder Olsens Fortegnelse.

Nr. 1. Poul Ancker fik ¹¹ / ₁₂ 1659	Aakirkes Kanonikat med Brugsret [?] til Kannikegaard i Aaker.
Nr. 2. Jens Koefoed fik ²⁹ / ₁₂ 1658	kgf. Fredebrev for et 4 Aar tidligere begaaet Drab og ¹⁵ / ₁₂ 1660 Kaptajnsbestalling med 200 Rdr. aarlig og Maglegaard i Østermarie afgiftsfrit.
Nr. 11. Hans Christensen blev ²⁹ / ₁₂ 1658	Tolder i Ronne og Tingskriver i Vestre og Nordre Herreder.
Nr. 12. Villum Claussen fik ²⁹ / ₁₂ 1658	Rabækkegaard i Knudsker fri for Landgilde.
Nr. 13. Skipper Hans Lauridsen fik ²⁹ / ₁₂ 1658	Spidlegaard i Aaker i sin og Hustrus Tid, kvit og frit.
Peder Olsen, Borgmester i Hasle blev ²⁸ / ₁₂ 1658	Landsdommer paa Bornholm (med Brugsret af Gyldensgaard) samt fik Afgiften af 1 Gaard i Nyker og 1 i Klemensker.

Tidspunktet for Uddelingen af disse Kongens første Benaadninger tyde under alle Omstændigheder ikke paa, at Poul Ancker var Lederen. Han fik nemlig sin Belønning næsten et Aar efter de andre. Borgmester Peder Olsen, der var rejst over med Bornholmernes Gavebrev, fik, som rimeligt var, først (d. ²⁸/₁₂ 1658), sagtens som Givernes udvalgte Repræsentant, sin Belønning. Og Dagen efter de 4 andre, deriblandt Jens Koefoed. Men Præsten Ancker fik den Gang intet; og det var dog Peder Olsen, der havde skrevet den af Hr. Z. til Hovedargument benyttede Fortegnelse over Hovedmændene for Opstanden, som aabenbart har været et Grundlag for Udnævnelserne, og nævnt ham først. Han synes altsaa enten ikke at have anset Ancker for Lederen eller ialfald ikke at have overbevist Kongen om, at han havde udmærket sig fremfor alle andre. Det er nemlig vel værd i denne Sammenhæng at mærke sig, dels at Peder Olsens Fortegnelse just hører som Indlæg (eller indkommen Sag) til de Expeditioner i Danske Kancelli, der udgik med førstnævnte 4 Benaadninger d. 29. Dec. 1658¹⁾, dels at baade Olsens Fortegnelse og disse Benaadningers Udfærdigelse falder paa den samme celebre Dag, da Bornholmernes befuldmægtigede Sendebud, hvoriblandt Peder Olsen, overdrog Frederik III Gavebrevet paa den generobrede Landsdel²⁾.

De 4 Benaadninger ere indførte i Kancelliets Kopibøger (Skaanske Registre) i følgende Orden: Først Jens Koefoeds, saa Willum Clausens („der skød Printzenskøld“), saa Hans Lauridsens og sidst Hans Christensens. Og ved slige officielle Udmærkelser er Ordenen jo i Reglen ikke uden Betydning.

Der kan næppe være Tvivl om, at de, der paa denne Dag udmærkedes, dengang ansaas som Hovedmændene, og derfor savner man blandt dem i højeste Grad Hr. Zahrtmanns udvalgte eneste Leder af Opstanden, Poul Ancker. Det hjælper

¹⁾ Jfr. den paa Foden af Fortegnelsen anførte Paaskrift, der viser Forbindelsen med de i Skaanske Registre kopierede Benaadningsbreve af samme Dato.

²⁾ Jfr. Thurah, S. 247.

ikke, at Hr. Z. baade i 6. R., 5. B., S. 225 og foran, S. 158, hvor han omtaler Benaadningerne, nævner Ancker først og Jens Kofoed sidst. Ej heller kan Z. forsvare at sige, at Poul Anckers Navn „først i det følgende Aarhundrede“ er traadt i Skygge for een af hans Fæller, thi 4 af hans Fællers særlige Udmærkelse faldt omtrent et Aar før Anckers Benaadning.

Foruden i Tidspunktet for Belønningerne kunde der imidlertid ogsaa i disses Størrelse søges en Maalestok for de belønnedes Fortjeneste. Et Fredebrev for et Drab og et Kanonikat ere ganske vist to temmelig inkommensurable Størrelser, men flere af de gode Gaarde, som de andre Hoveddeltagere i Opstanden strax, og Jens Kofoed med flere senere, fik Brugsretten af, have aabenbart i Værdi langt overgaaet Kanonikatet, hvoraf Ancker selv i 1670 nævner, at han kun havde en Tønde Smør i aarlig Afgift¹⁾.

Der kunde jo imidlertid være andre særlige Omstændigheder ved Anckers Belønning, der tydede paa hans Ledelse. Hr. Z. siger jo lige ud, at Ancker fik Kanonikatet „til Belønning for hans heldige Ledelse af Opstanden“. Giver nu Kongebrevet Hr. Z. Ret i denne Paastand? Nej. Hr. Z. gaar ogsaa her for vidt. Der foreligger intet Bevis herfor. Kongebrevet af 11. Dec. 1659²⁾ bruger Udtrykkene, at Kongen: 1) paa underdanigst Ansøgning, 2) for synderlig Aarsags Skyld og 3) paa det han sit Præsteembede desbedre foruden stor verdslig Bekymring kunde forestaa, forlener ham med Kanonikatet. Ikke blot fik Ancker altsaa ikke sin Belønning strax, men

¹⁾ Se Konfirmationen af 1670 paa Anckers Kanonikat i Sjæll. Reg. med Indlæg, samt Jordebogen o. Gods. tilhørende Lunde Kapitel og Domkirke for 1650, der udviser, at der foruden de skaanske Indtægter, som Ancker ikke fik med, og jus patronatus, der ikke var nogen Pengerettighed, til Aakirkes Præbende kun regnedes en aarlig Afgift af 24 Skilling af Præstepengene, 4 Skilling af Vejmøllen og 1 Tønde Smør af Arriidt Poulsen. Derimod nævnes ikke den af Hr. Z. medregnede Brugsret af Kannikegaard i Aaker.

²⁾ Originalen heraf findes vedlagt Konfirmationen ved Christian V's Regeringstiltrædelse i Danske Kancellis Arkiv.

maatte søge derom og fremstille sin Nød for at faa et Tillæg til sine ringe Embedsindtægter. Den „synderlige Aarsag“, som imidlertid aldeles ikke nævnes, er muligvis eller sandsynligvis nok hans kendte Deltagelse i Opstanden, men hvor kan Hr. Z. paastaa, at Belønningen skyldtes Anckers „heldige Ledelse“, der intetsteds har Medhold i samtidige Kilder?

Naar Hr. Z. blandt Anckers Benaadninger anfører, at han 1685 blev Provst paa Bornholm, bør det bemærkes, at dette var 27 Aar efter Opstanden, og at to andre bornholmske Præster mellem Opstanden og dette Tidspunkt have faaet samme Udnævnelse ¹⁾).

Især maa der dog sluttelig med Hensyn til Ancker lægges Vægt paa, at man, selv efter at Hr. Z. har ført alle sine Argumenter i Ilden, veed saa urimeligt lidt positivt om, hvad Ancker har udrettet. Ikke en eneste Gerning udenfor det almindelige, at han har været (med) til Tog, Vagt og Reisning, og om hans Planer heller ikke det mindste positive.

Men nu om Jens Kofoed?

Frederik III har sendt Bornholmerne sit Brev med Opfordring til at ruinere Fjenden og specielt Garnisonen paa Hammershus; det var efter Datidens Moral herefter kun en simpel Pligt for en Krigsmand at parere en saadan Ordre. Printzenskold, saa hæderlig han personlig var, maatte i Befolkningens Øjne staa som Øens Plageaand og havde opirret Bornholmerne ved at paalægge dem de tungeste Byrder. Den 8. December red han til Rønne (jeg bruger herefter Z.s egen Fremstilling ²⁾); undervejs standsede han i Hasle og truede

¹⁾ Det bør herefter muligen for en Fuldstændigheds Skyld noteres, at Hr. Z. anfører en Udtalelse af Amtmand Urne om, „at det fortælles af ældgamle, at de bedste Overlæg og Raad udfløde fra Hr. Poul Ancker“. Men da dette er skrevet efter 1756, have disse ældgamle Personer dog næppe kunnet være Øjenvidner, Udtalelsen er altfor almindelig og ikke støttet af de samtidiges Beretninger. Og dette Rygte har da heller ikke bragt nævnte store Kender af Bornholms Historie til sammenlignet med Ancker at undervurdere Jens Kofoed, hvis „Beundrer“ Z. andetsteds nedsættende kalder Urne.

²⁾ Jfr. ovenfor S. 149.

Borgmesteren her, Peder Olsen, med at inddrive Byens resterende Skatter med Militær, saafremt de ikke straks indbetaltes. Straks efter at Printzenskøld havde forladt Hasle, brød Jens Koefoed op herfra og fulgte ham til Rønne. Hr. Z. anfører det som sandsynligt, at Printzenskølds Drab kan have indgaaet i hans Forsæt som det bedste Middel til at opfylde Kong Frederiks Ønske om at ruinere Garnisonen paa Hammershus, og efter Begivenhedernes Gang maa vel alle finde dette rimeligt. Koefoed tog ind til Præsterne Ancker og Tresløv, begge Deltagere i Sammensværgelsen, „men fandt hos ingen af dem den Understøttelse, som han ønskede til denne Dags Forehavende. Han red da ene videre; de nævnte to sammensvorne synes ikke at have godkendt hans Forsæt“¹⁾. Først siden sluttede andre sig til ham, hvorefter han naaede Rønne. Da han og hans Fæller traadte ind hos Borgmesteren, hvor Printzenskøld sad og spiste, kom det til et voldsomt Optrin. De Sammensvorne fik Printzenskøld trukket ud paa Gaden og ført bort til Raadhuskælderen „under Koefoeds Ledelse“, og paa Vejen blev Printzenskøld dræbt (da han mod sit givne Ord forsøgte at undfly, som Ravn siger i Bornholms Krønike, hvilket Hr. Z. dog ikke vil erkende).

Dette er et Moment af megen Vægt. Thi saa er det jo dog Jens Kofoed, der sætter Opstanden i Scene. Præsterne, og specielt Ancker, have maaske nok haft deres Planer og fremmet en Sammensværgelse med samme videre Maal, men dog i al Fald ikke ledet den Opstand, der virkelig førte til Bornholms Befrielse ved Printzenskølds Tilfangetagelse, Flugt og Drab. Her var Koefoed Lederen. Kan man nu forstaa, at Ancker, som ikke vilde give Koefoed nogen Understøttelse til denne Dags Forehavende, men lod ham rejse ene videre, „ene skal have Æren for at have ledet Opstanden, aktivt i Handling som passivt i Daad?“ — Naar Hr. Z. endda havde været saa forsigtig som enkelte Steder at nøjes med at sige, at Ancker var Sammensværgelsens, men ikke Opstandens Leder! Men det er utvivlsomt Opstanden, Hr. Z.

¹⁾ Det citerede er Hr. Z.s egne Udtryk.

mener. Thi ovenfor, S. 160 f. siger han; „Det var en dygtig Gjerning af Bornholmerne i Løbet af et Døgn og med ringe Blodsudgydelse at befri deres Ø fra Fjendens Vold“ og konkluderer „Deres Fører Poul Ankers [!] Færd bør aldrig glemmes“. Men selv hvor Tanken ledes hen paa den befriende Gjerning, nævner Hr. Z. ikke Koefoed. Ene Ancker skal have Æren!

Før Omtalen af Koefoeds Andel i Opstanden sluttes, bør endnu meddeles, at Hammerhus's Garnison, der havde mistet sit Hoved ved Printzenskølds Drab, Dagen efter overgav sig. Samtidige Kilder melder intet om, at Ancker ved denne Lejlighed skulde have indlagt sig Fortjeneste fremfor Koefoed; derimod er det et umiskendeligt Tegn paa, at Koefoed i Bornholmernes Øjne maa have udmærket sig særligt, at han, der dengang kun var en menig Rytter og tilmed fredløs, fik Kommandoen paa Hammershus. Her lykkedes det ham siden med megen Konduite at lokke den til Printzenskølds Undsætning sendte Styrke af c. 80 Mand i Land i smaa Hobe og fange dem alle.

Efter nu ovenfor at have gjort opmærksom paa, hvor svage Hr. Z.'s Hovedargumenter for Præsten Anckers Ledelse af Opstanden ere, og hvorledes Hr. Z. anerkender Koefoeds Ledelse af Begivenhederne ved Printzenskølds Tilfangetagelse og Drab, bliver endnu tilbage at imødegaa den Maade, hvorpaa disse to Personers Forhold, Fortjenester og Belønninger sammenstilles, som nemlig tager sig hel tendensløs ud, og navnlig at paavise, hvorledes Hr. Z. flere Steder kun opnaar en Tilslutning til sine Anskuelser ved at henholde sig til Kilder, som han nævner uden at citere deres Ordlyd, og som ved nærmere Eftersyn vise sig slet ikke at kunne tjene til Støtte for det anførte.

Jeg skal ikke opholde mig længe over, hvorledes Hr. Z. titulerer Præsten Ancker „Hædersmand“, uden at føre noget som helst Bevis for, at han har gjort sig fortjent hertil, undtagen netop ved sin Andel i Opstanden, hvis Omfang det var Hr. Z.'s Sag at bevise, medens Jens Koefoed i Modsætning til ham betegnes som en Slagsbroder, egensindig, trættekær og ude af Stand til at holde sine raa Lidenskaber i Tømme. Lad være,

at han var lidsig og rask til at drage Sværdet. Den Slags Folk har før udrettet store Ting i Krigen, og det harmonerer godt med, at han straks rider efter Printzenskøld d. 8. Dec. 1658, medens den gejstlige Hædersmand ikke vil støtte hans Forehavende, men bliver hjemme og lader ham ride ene videre, da det gælder. Erkendes maa det, at Jens Kœfoed i sin Ungdom begik et Drab, noget som iøvrigt ogsaa er passeret andre fortjente Krigsmænd i hine Tider, og som der ingen Grund er til nu at skjule. Men heraf bør Hr. Z. ikke tage Anledning til paa mer end tvivlsomme Grundlag at kaste Mistanke paa ham for ikke mindre end 2 Mord¹⁾, eller efter Nævnelser af disse gaa over til Beskrivelsen af hans Færd under Opstanden med Ordene: „Saadanne Egenskaber maa vi da ogsaa vente at møde i Jens Kœfoeds Indgriben i Opstanden 1658“.

En anden Methode, der let kan faa Læseren til at undervurdere Kœfoeds Betydning i Forhold til Opstandens øvrige Deltagere, synes gennemført af Hr. Z. Den bestaar i systematisk at nævne Ancker først, saa nogle andre af Deltagerne og tilsidst — som det tynde Øl — Jens Kœfoed og anvendes mærkeligt nok selv ved det militære Skuespil foran S. 153, idet Hr. Z. i Spidsen for den Styrke, der den 9. Dec. 1658 rykker frem mod Hammershus, nævner først Præsten Ancker, saa 3 andre, og sidst Jens Kœfoed, der dog aabenbart her spillede Hovedrollen, idet han, efter det heldige Udfald af samme Tog, skønt kun menig, udnævntes til Chef for Garnisonen paa det erobrede Slot, medens samtidige Kilder ikke udpege Ancker som Hovedleder, og den i 6. R. 5. B. S. 229 af Z. citerede Hovedkilde ved denne Begivenhed end ikke nævner Ancker.

I 6. R. 5. B. S. 225 har man et andet Exempel paa, hvor villedende Hr. Z. kan virke ved denne Yndlingsopstilling

¹⁾ Den første Sag er ifølge Skr. af 26. Marts 1679 fra Bornholms Stænder aabenbart kun en „particulair Disput“ mellem ham og den trættekære Oberstlt. Fischer og ikke nogen Drabssag (jfr. Gl. Kgl. Saml. Kv. N. 3227 b). I den anden har Hr. Z., der med god Grund ivrer mod Sagndannelsen i Printzenskoldvisen, selv kun et meget tvivlsomt Sagn at støtte sig til.

af Personerne. Han omtaler Peder Olsens Fortegnelse over de 22 Bornholmere, der udmærkede sig og indstilledes til Kongens Naadegaver, og siger saa: „ved at sammenholde denne Fortegnelse med de kongelige Benaadninger, der expederedes 29. Dec. 1658 . . . kunne vi blandt de 22 fremhæve 6, som have haft den betydeligste Del i Bornholms Tilbagerobring“ — og saa nævner Hr. Z. allerførst af disse 6 Præsten Ancker, skønt han ved, at han nævnte betydningsfulde Dag slet ingen Benaadning fik¹⁾, og allersidst af dem, der belønnedes d. 29. Dec. 1658 Jens Koefoed (hvis Benaadningsbrev dog udstedtes først), og det med Ordene: „Endelig [!] fik Jens Pedersen Kofoed samme Dag et kongeligt Fredebrev“ o. s. v.

Faa Steder forekommer det mig dog, at Hr. Z. viser sig mere partisk imod Koefoed og for Ancker end i 6. R. 5. B. S. 228 og 229, idet enhver, der ikke kender Kilderne paa Grund af Fremstillingen maa faa det Indtryk, at de specielt om Jens Koefoed (mere end om nogen anden) indtage en Tavshed, der beviser, at en anden maa være Hovedmanden. Z. siger først, efter at have anført de oftnævnte to samtidige Kilder (hvori K. omtales), med Hensyn til de øvrige samtidige Beretninger: „Fælles for dem alle er, at de slet ikke nævne Navnet paa den Mand, som en senere [!] Tid har gjort til Hovedmanden i hele Opstanden, „Bornholms Befrier“ Kaptein Jens Pedersen Kofoed“.

Det ser betænkeligt ud for Jens Koefoed — saa længe man ikke betragter Kildernes Beskaffenhed. Hr. Z. nævner dem som korte Optegnelser i enkelte Slægtbibler paa bornholmske Bondegaarde, som desværre ikke citeres. Kun een anføres (maaske som den vidtløftigste). Den findes i Aaker Kirkebog²⁾ og lyder i sin Simpelhed som følger: „D. 8. Dec. blev Printzenschiold af Landsaatterne ihjelslagne, og de Svendsche

¹⁾ Jeg overser ikke, at Hr. Z. indskyder et „Forrest staar“ om Ancker og længere nede nævner Datoen for den senere Benaadning, som man inddeltid ifølge det ovenstaaende kunde tro var en ny Benaadning, foruden en den 29. Dec. 1658 modtagen.

²⁾ Kirkehist. Saml. VI. R. 1. B. Kbh. 1890. S. 471.

her paa Landet nogne faa slagne, de andre fangne“. Det er det hele! Ingen vil vel heri finde noget som helst betænkeligt for Jens Koefoeds gode Navn og Rygte, direkte eller indirekte?

Men i Tilslutning hertil fortsætter Hr. Z.: „Hvis Jens Kofoeds Færd virkelig skulde have fortjent al den Virak, Nutiden offerer paa den, bliver denne Tavshed særlig paafaldende i den Beretning, Rasmus Pedersen Ravn giver i den haandskrevne Bornholms Kronike (*chronica Boringiaca*). Denne paa andre Punkter meget omstændelige Krønikeskriver skildrer heri bl. a. med varme Ord den unge Raadmandssøn fra Svanike Albret Wolfsens heltemodige Kamp og Død mod de svenske Tropper ved Overfaldet paa Nexø den 9. Juni 1645, derimod nævner han ikke Jens Kofoed. Af hvad han fortæller om Opstanden 1658, er her kun Grund til at anføre, at han opgiver Tallet paa de ihjelslagne Svenskere til otte ialt, Printzenskøld medberegnet, og henlægger deres Drab til 8. December samt den paafølgende Nat“.

Skulde man nu ikke herefter tro, at Bornholmskrøniken i Modsætning til de smaa samtidige Beretninger, dels havde en ret fyldig Beskrivelse af Opstanden, dels havde nævnt baade den ene og den anden af Deltagerne (helst selvfølgelig Poul Ancker, hvem Hr. Z. hævder som Leder), for at denne Tavshed om Jens Koefoeds Navn kunde betegnes som „særlig paafaldende“?

Men dette er langt fra Tilfældet. Ravn udbreder sig i den kronologiske Omtale af Bornholms Historie ganske vist paa flere Foliosider om Printzenskølds Haardhed og Plagerier, men hele den egentlige Opstand fra dens Begyndelse til Hammershus's Overgivelse affærdiges ganske kort. Efter at have omtalt, at Printzenskøld lod sine Soldater søge til hvert Sogn for at inddrive den paabudne Skat hos Bønderne, hedder det nemlig herom ¹⁾ kun følgende:

„Deriblandt war en fourier, hwilken blef af Bønderne dræbt med 6 Soldater, 3 fangne, 2 undkomne. Dette scheede imellem 8. og 9. December om Natten. Men om Eftermid-

¹⁾ Bornholms Kronike. Ny kgl. Saml. Fol. Nr. 398, fol. 52.

dagen før Kl. 4 begav sig, at høfdingen Prindsenskiold var til Røne ankommen, at wille med macht vdtage en Schude og Schibsfolek til at hændte hid det Krigsfolck, hand tilforne sin Konge hafde om tilschrefuet; da effterdj her paa Landet nu intet andet var at forwendte end Idel undergang og forderfuelse, tilginge nogle erlige Danske Personer, toge hannem behendigen fangen, gafue hannem quarteer, men hand imod sin tilsagn wilde icke holde parole, der ofuer hand, som hand wilde undløbe af arresten, er hand til døde schudt, og 7 Personer med hannem ware tilfangne tagen; Item den utilbørlige Heide Rider, som Bønderne uschydigen hafde molesteret. Dagen effter d. 9. Dito er Slottet Hammershuus med accordt udbekommet^e o. s. v.

I anerkendende Ord er altsaa just den Daad omtalt, hvori Jens Koefoed utvivlsomt har ledet Begivenhederne, men ingen er nævnt — slet ingen. Tavsheden om Koefod vilde selvfølgelig kun være „særlig paafaldende“, hvis mange andre sammensvorne og navnlig in casu Ancker vare nævnte. Men nu kan man umulig finde dette graverende for Koefoed. Man maa jo ogsaa erindre, at netop Samtiden ofte maatte forudsætte disse Detailler for vel bekendte og overflødige at omtale.

Snarere turde det være graverende for Hr. Z. herefter at konkludere saaledes: „De med Jens Koefoed samtidige Bornholmere have saaledes ikke haft mange Ord til overs for hans Færd. Lige over for Eftertidens Forgudelse af denne Mand, er hans Samtids Tavshed talende. Den synes at have ment: Jo mindre, der tales om ham, des bedre“ [!].

Er det nu retfærdigt at stille Jens Koefoed saaledes i Gabe-stokken uden at nævne et Ord om, at nogen eneste af de samme Kilder, der forbigaa Koefoed, nævner Præsten Ancker? Men det undlader Hr. Z. af gode Grunde. Thi ingen af dem, i al Fald af de citerede, gør det. Ja selv en saa meddelsom og vigtig Kilde som de svenske Øjenvidner, der havde været Fanger paa Bornholm under Opstanden¹⁾, omtaler blandt en halv Snes af Hoveddeltagerne

¹⁾ Styrmanden paa Spes og en Rytter, hvis Meddelelser om Op-

ikke med et Ord den Mand, hvem Hr. Z. ene vil give Æren for Ledelsen, medens den ubetinget tillægger Koefoed Hovedrollen i Opstanden.

De Midler, hvorved Hr. Z. mener at kunne bestride Troværdigheden af Jens Koefoeds Relation om Opstanden¹⁾, er ogsaa betegnende for hans Bevisførelse og bør formentlig paa Grund af denne Kildes Vigtighed nærmere imødegaaes.

Hr. Z. vil bl. a. paastaa, at denne Relation med Urette bærer Jens Koefoeds Navn. Og til dette Resultat kommer han ad følgende Vej. Han begynder advarende med at sige, at Sagdannelsen i Printzenskøldsvisen lærer os at være forsigtige med at fæste ubetinget Lid til den under Jens Koefoeds Navn gaaende Relation. Som om ikke denne kunde være korrekt, fordi hin var Digt! Saa finder han det mistænkeligt, at Originalen mangler — nu efter c. halvtrediehundrede Aars Forløb! Og derefter griber han til det Middel, at Jens Koefoed vist ikke kunde skrive andet end sit Navn, fordi en anden nævnt Kaptajn kun kunde skrive sit Navn under — og det skøndt han kender Jens Koefoeds Underskrift, der er saa letløbende, at alene den burde kunne overbevise ham om, at dens Autor ogsaa efter al Sandsynlighed skrev en flydende og og efter den Tid god Haand²⁾. Og saa tænker Hr. Z. ikke paa, at Jens Koefoed jo endelig ogsaa kunde have dikteret den! Hertil kommer nogle meget ufyldstgørende sproglige Betragtninger og følgende for Hr. Z.'s næsten utilladelig ringe Tiltro til Jens Koefoed karakteristiske Argument, at Relationen „i Intet“ bærer Præg af Jens Koefoeds Mangel paa Evne til at holde sit lidenskabelige Sind i Ave, hvorfor en saa hidsig Krigsmand som han, „ikke kan have forfattet den foreliggende Relation“!

Man føler sig ikke meget overbevist, og paa sidst nævnte Punkt kommer ydermere det lidet tillidvækkende

standen rapporteres den svenske Konge af Sekretær Taubenfeldt 17. Febr. 1659. Jfr. Handl. rör. Skand. hist. Stockholm 1858. 39 B.

¹⁾ Jvfr. 6. R. 5. B. S. 233 f.

²⁾ Jfr. de bornholmske Frimands orig. Konfirm. af 1659 paa Bornholms Overdragelse til Kongen (i Rigsarkivet). J. Koefoeds Underskrift er ubetinget den bedst skrevne.

ved Hr. Z.'s Argumentation frem, at han lader Relationen skifte Karakter, efter som det passer ham. Nys bar den i Intet Præg af Koefoeds lidenskabelige Sind, og dette var et Bevis for, at han ikke havde skrevet den, men kun faa Sider længere henne (i 6 R. 5. B. S. 237) kommer Hr. Z. til det Resultat, at Relationen, om end kun ad Omveje (f. Ex. gennem Enken), dog maa føres tilbage til Jens Koefoed og faar et vist Værd ved at give et Billede af, hvilken Del Jens Koefoed i sit senere Liv har tillagt sig selv i Begivenhederne i 1658. Derefter bliver det straks atter galt med Relationen, og Hr. Z. bebrejder ubarmhæjrtig Holberg, at han ikke benytter andre og bedre Kilder med Ordene: „Jens Kofoed var selv Part i Sagen, dertil af et opfarende, lidenskabeligt Sind, lidet skikket til at give en upartisk og ædruelig Fremstilling“ o. s. v. — Det ene Argument viser Umuligheden af det andet.

Med Hensyn til Relationens reale Indhold¹⁾ er det mærkeligt at se, hvorledes Hr. Z. trods sine Beskyldninger mod den for Partiskhed dels oftere indirekte anerkender den ved paa væsentlige Punkter at følge den temmelig nøje, f. Ex. selv ved Fremstillingen af Jens Koefoeds egen Virksomhed under Opstanden²⁾, og dels kun anfører faa positive Indvendinger, som tilmed ere af uvæsentlig Betydning eller ganske uberettigede. Saaledes at Relationen kun nævner 10 af de 22 fortjente Bornholmere, som P. Olsen nævner. Dette kan dog nemt forklares ved, at den ikke gør Fordring paa at være udtømmende, og at vi maaske kun kende forkortede Uddrag af den oprindelige Relation. — Dernæst besvæjer Hr. Z. sig over, at Relationen kun omtaler Ancker i Ny og Næ og ingenlunde som Opstandens Leder og Sjæl³⁾. Men dette kan vel efter det oven anførte kun styrke dens Troværdighed som stemmende med andre samtidige Kilder.

¹⁾ Man henvises til at gennemlæse denne i Thurahs Bornholms Beskrivelse for selv at faa et personligt Indtryk af den jævnt troværdige og lidet pralende Fremstilling.

²⁾ Sammenlign saaledes ovenfor, S. 149 f. med Relationen.

³⁾ 6. R. 5. B., S. 238.

Mod et tredie Punkt i Relationen synes Hr. Z. navnlig at ivre, nemlig Udtalelsen om, at Landsherren (Printzenskøld) søgte at undløbe, førend de dræbende Skud løsnedes. Thi dette er ikke Hr. Z.'s Mening. Efter hans Ræsonnementer ovenfor, S. 152, at dømme passede det netop kun altfor godt med Koefoeds Karakter at gribe denne Lejlighed til at dræbe Printzenskøld selv mod sit Tilsagn om Kwartér! Det maa imidlertid ikke overses, at den koefoedske Relations Meddelelse om Flugtforsøget er i fuld Overensstemmelse med Bornholms Krønike, og naar Hr. Z. ovenfor, S. 150, til Svækkelse af de danske Kilder paastaar, at den svenske Styrmand siger Nej til, at Printzenskøld ved et Flugtforsøg forskærsede det Tilsagn, der var givet ham om at beholde Livet, saa er dette Referat ikke korrekt. Styrmanden kommer ikke ind paa dette Spørgsmaal. Han siger ganske vist, at de sammensvorne først havde tilsagt Printzenskøld Kwartér, men skød ham, da de havde faaet ham ud paa Gaden, men han melder intet om, hvorvidt P. da var begyndt at fly eller ej. Derimod fortsætter han om de sammensvorne, at de „i lijka måtto förfolgt Printzenskölds Landzskrifware med Inspektoren öfver Tullen och en Fenrich af Slotts Guarnisonen, görandes någre skott efter them, hvilka doch hadha kommit undhan“. Dette kunde endog snarere tyde paa, at Jens Koefoed og Fæller først paa samme Maade havde maattet förfölge Printzenskøld, fordi han flygtede (ligesom de andre nævnte Svenskere, der havde bedre Held med sig og undkom). De sammensvorne havde jo heller ikke behovet hverken at give Printzenskøld Kvarter eller føre ham til Raadhuset, om de havde været til Sinds at dræbe ham straks. Men Hovedsagen er, at da Styrmanden ikke kan siges at have benægtet Printzenskølds Flugtforsøg, staa de andre Kilder herefter uimodsagte, og Z.'s bedste Argument er faldet til Jorden.

Hr. Z. er dog sangvinsk nok til at tro¹⁾, at tre Ting „samlede“ gøre hans Paastand „næsten uomstødelig sandsynlig“, selv om de ikke hver for sig give „fuld Sikkerhed“,

¹⁾ Jvf. foran, S. 152.

nemlig: 1) de danske Kilders Tavshed, 2) Stedforholdene ved Drabet og 3) Kendskaben til Printzenskølds og Koefoeds Karakterer. Men noget stærkt Stød taale disse Argumenter dog ikke.

Sagen er, at 1) de danske Kilder, der ikke ere ganske korte som Bornholms Krønike og Koefoeds Relation, ingeniunde tier, men med rene Ord siger, at P. søgte at undfly. Og hvad de korte Kilders Tavshed betyder, have vi ovenfor vist m. H. til Aaker Kirkebogs Udsagn om Opstanden, som Hr. Z. atter her er dristig nok til at citere som Argument. — Naar Hr. Z. 2) af Drabsstedet slutter, at Printzenskøld ikke flygtede, fordi han i Tilfælde af Flugt vilde have valgt en anden, kortere Vej ud af Byen, kan P. jo have haft hundrede Grunde til ikke at foretrække den Vej alligevel. Maaske har Fjenden f. Eks. netop staaet ivejen her. Drabsstedet beviser intet. Og 3) ligger der aldeles intet Bevis for en Begivenhed i en Konstruktion af denne efter Personernes Karakterer, hvad Hr. Z. lægger en særlig Vægt paa. Og en saadan bliver navnlig meningsløs og overflødig et Par Hundrede Aar efter Begivenheden, naar flere samtidige Kilder have skildret Faktum i alt væsentligt overensstemmende. Men naar herefter intet af Hr. Z.'s tre Argumenter beviser noget, kan det ikke hjælpe, at de lægges sammen.

Der maa anderledes fyldestgørende Beviser til for at nægte Koefoeds Forfatterskab eller svække Relationens Troværdighed. Uden det maa man slaa sig til Taals med Formodningen om, at Holberg, der staaar Begivenhederne saa langt nærmere end vi og vel næppe kan frakendes kritisk Sands, enten har fundet den i god Overensstemmelse med, hvad der dengang var en bekendt Sag, eller har haft andre Garantier, som vi ikke kende, for dens Troværdighed. Og naar Holberg udtrykkelig siger, at Jens Koefoed selv har skrevet Relationen, hvorfor saa ikke en Gang tro det? — Det maa ogsaa fremhæves, at Relationen ikke blot i det hele stemmer særdeles godt med de andre samtidige danske Kilder og neppe staaar i Strid med en eneste af dem, men endog harmonerer forholdsvis godt med de fjendtlige Øjenvidners ret

vidtløftige Meddelelse. Da den imidlertid indeholder meget fyldigere Oplysninger om selve Opstanden end de andre Kilder¹⁾, kan Indholdet ganske vist ikke paa ethvert Punkt kontrolleres, men man vil dog endnu kunne finde vigtige Bekræftelser paa Oplysninger, vi netop have den koefoedske Relation at takke for. Det er saaledes sikkert ingen Tilfældighed, men en god Støtte for Relationen, at just de tre Mænd, de ifølge denne gik ind i Stuen og fangede Printzenskold, samtidigt fik store Belønninger (i Efteraaret 1660), nemlig Jens Lauridsen Risom den 25. Aug. Nebbegaard²⁾, Jens Koefoed og Niels Gummeløs den 15. Dec. Kaptajnsbestallinger med særlig høj Besoldning af 200 Rdl. aarlig og en god Gaard³⁾. (Men nævnte to Hjælpere af Koefoed, der mødte efter hans Opfordring ved Blykobbegaard og fulgte ham saa at sige ind i Løvens Gab, i Stuen til Printzenskold, nævner Hr. Z. slet ikke ovenfor blandt de vigtigste benaadede⁴⁾). For ham er det nok at nævne Ancker af dem, der ikke straks benaadedes, hvilket ikke bidrager til at skifte Sol og Vind lige ved Bedømmelsen af Hoveddeltagernes Fortjenester). —

Naar det mod Hr. Z.'s nedsættende Dom sluttelig gælder om at sætte Koefoeds egne Fortjenester i det rette Lys over for Anckers, vil det imidlertid altid være noget misligt at være henvist til at bygge paa Mandens egne Udsagn, hvor righoldig og samvittighedsfuld en Kilde Relationen end maatte være. Det vil derfor være af Vigtighed at søge Støtte udenfor denne og heller ikke forgæves.

1) Den koefoedske Relation findes i mange Afskrifter, men særlig en Afskrift af Urne, som Dr. Fridericia har henledt Opmærksomheden paa, (i Un. Bibl. Add. 4. Nr. 342), giver meget detaljerede Oplysninger og er maaske den ældste. Den synes ikke affattet af Koefoed alene, men af flere Deltagere i Opstanden.

2) Jfr. Bilag ved kgl. Skode af 2/11 1670 i Rentek. Ark.

3) Rentek. Bestallingsbog.

4) Risom var dog en af Hoveddeltagerne og fremhæves af den senere Kommandant Fuchs endog som „den fornemste Person och Ophæffuer till Borringholms Erobring“ (jfr. den ovenfor under 2 nævnte Kilde). Ved Forfølgelsen af Printzenskold var han dog kun Koefoeds Hjælper.

Følgende korte Oversigt vil vise, hvorledes saavel den almindelige Tradition som denne af Hr. Z. mistænkeliggjorte Hovedkilde (den koefoedske Relation) faar fuld Bekræftelse fra andre samtidige og paalidelige Kilder paa deres Meddelelser om Koefoeds Fortjenester af Opstanden og ledende Virksomhed i dens Hovedbegivenheder:

- 1) Bornholmerne valgte straks efter Printzenskølds Drab og Hammershus's Erobring (^{9/12} 1658) den menige Rytter Jens Koefoed til Chef for Garnisonen paa Hammershus¹⁾.
- 2) Overbringeren af Gavebrevet paa Bornholm Peder Olsen nævner ham (^{29/12} 1658) i sin officielle Fortegnelse blandt de 21 fornemste til Landets Erobring²⁾.
- 3) Kong Frederik III udmærkede Jens Koefoed ved det først udstedte Benaadningsbrev paa selve den Dag, Bornholm restitueredes ham (^{29/12} 1658)³⁾.
- 4) De svenske Øjenvidners omstændelige Beretning, meddelt i Taabenfeldts Brev til den svenske Konge af ^{17/2} 1659⁴⁾, fremstiller Jens Koefoed som Hovedmanden i Opstanden (og nævner ikke Ancker).
- 5) Kongen gav (^{15/12} 1660) Jens Koefoed den før omtalte Kaptajnsbestalling med 200 Rdl. aarlig og Brugsretten af Maglegaard⁵⁾.
- 6) Bornholms Krønike (sluttet 1671) fremhæver de „erlige danske Personer“, som da Landet ikke kunde vente andet end idel Undergang og Fordærvelse, tog Printzenskold tilfange (og derved befriede Landet). Deres Leder var Jens Koefoed, se nærmere ovenfor.

¹⁾ Ny kgl. Saml. 398^e, jfr. ovenfor, S. 470.

²⁾ Jfr. ovenfor, S. 462.

³⁾ Skaanske Registre.

⁴⁾ Handl. rör. Skand. Hist. 39. Bind. Stockholm 1858.

⁵⁾ En kgl. Ordre til Amtsstuen i Ronne gaar ud paa at betale ham „de ham for sær beuiste thieneste til Capitains tractament bevilgede aarlig 200 Rdl.“ (Rentek. Exp. Prot. 1672—9). Det synes næsten, at han desuden faar 120 Rdl. af det almindelige Reglement, (jfr. Prinsessestyr Regnsk. for 1664/65).

- 7) Selv en Snes Aars efter Opstanden vise Bornholms Stænder, hvorledes de endnu erkende Koefoeds Fortjenester fra Opstandens Tid, ved at bede ham fritaget for en Arrest (i Disputen med Oberstlt. Fischer), fordi de nu, da der atter var Krig med Sverrig, nødtigt vilde undvære netop ham, der altid havde været aarvaagen og tapper under Opstanden og ellers¹).
- 8) Bornholms Amtmand (Fincke) nævner i Nov. 1676, at Maglegaard i sin Tid var given Koefoed af Kongen „for sær og synderlig troe tjeneste, han i forleeden Fejde gjort haver“, og anbefaler, at Gaarden, som nu var forærvet og afbrændt, og havde kostet Jens Koefoed meget, efter dennes Død ogsaa maatte forundes hans Enke i Brug til tro Tjenestes Erindring og videre Belønning²).

Det vilde blive for vidtløftigt at gøre opmærksom paa flere Omstændigheder, der kunde tyde i samme Retning, og i Detailler at imødegaa mange andre Udtalelser af Hr. Z., der egentlig ikke burde staa uimodsagte, men jeg antager, at Ovenstaaende maa være fuldstændigt tilstrækkeligt til at vise, at Hr. Z. aldeles ikke har Ret til at paastaa, at Kofoeds Samtid „ikke har haft mange Ord tilovers for hans Færd“ eller „ment: jo mindre, der tales om ham, des bedre,“ ej heller i, „at først et følgende Aarhundrede“ skulde have trukket ham frem fremfor Ancker. Langt fra. Ogsaa Koefoeds Samtid har baade berømmet ham og belønnet ham. Hvor lidt i Modsætning hertil Samtiden har at sige om Anckers Andel i Opstanden, er foran omtalt.

Det falder mig herved ind, hvad Hr. Z. etsteds, som til dels berørt, siger angaaende den koefoedske Relation: „Jens Kofoed var selv i høj Grad Part i Sagen, dertil af et opfarende, lidenskabeligt Sind, lidet skikket til at give en upartisk og ædruelig Fremstilling af Opstanden. Ham kan det let tilgives, at han har seet Navnet Jens Koefoed hæve sig frem

¹) Jfr. deres Skrivelse af 26. Marts 1676 afskrevet i Gl. kgl. Saml. Kv. Nr. 3227 b.

²) Gl. kgl. Saml. Kv. Nr. 3227 b.

over det hele, men en historisk Forfatter⁴ [man erindre, at det er Ludvig Holberg, Hr. Z. sigter til] „kan det ikke tilgives“. Men naar nu Hr. Z. lader Navnet „Poul Ancker“ hæve sig frem over det hele som Navnet paa den, „hvem ene Æren for Opstanden tilkommer“ og med meget mindre Ret. Hvad saa?

Sikkert er det, at det ikke er lykkedes Hr. Z. at føre noget gyldigt Bevis for, at Præsten Ancker fremfor nogen anden, endsige ene blandt dem, der deltog i Sammensværgelsen, var Leder af Opstanden i 1658. Og lige saa lidt har Hr. Z. formaaet at rokke den af gamle og moderne¹⁾ Historikere knæsatte Tradition om Jens Koefoeds Fortjenester af Bornholms Løsrivelse fra Fjenden, i Henhold til hvilken han den Dag i Dag kaldes „Bornholms Befrier“.

7.

Et kalendarisk Kuriosum.

Af Kr. Erslev.

Hvis man turde tro de mange udenlandske Forfattere, der har fremstillet ældre Tiders Kalendervæsen, skal Danmark paa dette Omraade have indtaget en ganske enestaaende Stilling, nemlig hvad angaar den Dag, hvorfra man her har regnet Aarets Begyndelse. Det er vel bekendt, at man har begyndt Aaret med ret forskellige Tidspunkter. Man har regnet det fra Juledag, saaledes som det endnu sker i Kirkeaaaret; man har begyndt med Paaskedag, da Kristus stod op af Graven, eller med Mariæ Forkyndelse (25. Marts), da hans jordiske Existens indlededes; hist og her i Middelalderen har man ogsaa regnet fra 1. Marts efter de gamle Romeres

¹⁾ I „Adelsvældens sidste Dage“ Kbh. 1894, S. 392 benævner Dr. Fredericia Jens Koefoed som de sammensvorne Bornholmeres „aktive Leder“.